

Vanajan ja Ojoisten vankilan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle lastensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi (HE 149/2025)

Vankeusvangeille ja heidän lapsilleen tarkoitettu 10 paikkainen perheosasto on Vanajan ja Ojoisten vankilan Vanajan toimipaikassa. Tutkintavankivanhemmille ja heidän lapsilleen on kaksi perheosastopaikkaa Hämeenlinnan suljetussa vankilassa. Alle 2-vuotias lapsi voidaan sijoittaa vankilan perheosastolle vanhempansa kanssa ja lapsi voi olla siellä enintään siihen asti, kun hän täyttää kolme vuotta, jos lapsen etu sitä vaatii. Perheosasto on toiminut vuodesta 2010 lähtien ja perheosastopalvelun on tuottanut yksityinen palveluntuottaja. Perheosastoa koskeva lainsäädäntö on ollut vähäistä. Toiminnan ja vastuunjaon selkeyttämiseksi lainsäädäntö uudistus on tarpeellinen.

Hallituksen esityksen mukaan Valtion lastensuojelulaitos voi tuottaa vankilan perheosastopalvelun itse tai ostaa sen kokonaan tai osittain yksityiseltä palveluntuottajalta. Kyse on erityisestä palvelusta, jonka sisältöön ja toimintatapoihin vaikuttavat sekä lastensuojelun että vankeuteen liittyvät säädökset. Yleensä lapsi sijoitetaan vankilan perheosastolle avohuollon tukitoimena. Lastensuojelulain mukaan avohuollon sijoitus tukitoimena voi olla tuen tarvetta arvioivaa tai kuntouttavaa perhehoitoa taikka laitoshuoltoa yhdessä hänen vanhempansa, huoltajansa tai muun hänen hoidostaan ja kasvatuksesta vastaavan henkilön kanssa. Vankilan perheosasto on sekä kuntouttavaa että tuen tarvetta arvioivaa laitoshuoltoa. Perheosastosta tekee erityisen se, että lapsi on sijoitettu avohuollon tukitoimena vankilaan vankeusrangaistusta suorittavan huoltajansa kanssa. Huoltajan vankeus rajoittaa tosiasiallisesti lapsen elämää ja vaikuttaa esimerkiksi lapsen mahdollisuuksiin tavata ja pitää yhteyttä toiseen huoltajaansa, sisaruksiinsa tai muihin läheisiinsä sekä kaikki lapseen liittyvien asioiden hoitaminen vankilan ulkopuolella on vankivanhemmalle luvanvaraista (poistumislupa). Vankilan perheosaston toiminnassa joudutaan sovittamaan yhteen kahden erilaisen työkalutuurin lastensuojelun ja vankeinhoidon toimintaperiaatteita – ja tapoja. Näiden yhteensovittaminen vaatii palveluntuottajalta erityistä osaamista ja perehtymistä toimimisessa vankilaympäristössä ja vankivanhemman kanssa ja Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehiltä lapsilähtöisiä toimintatapoja ja lastentarpeiden huomioon ottamista omassa toiminnassaan. Toimivien käytäntöjen luominen vaatii pitkäjänteistä ja suunnitelmallista yhteistyötä ja avointa dialogia vankilan perheosaston henkilökunnan ja vankilan virkamiesten välillä.

Vankilan perheosaston toiminta on perusteltua järjestää viranomaistoimintana, jolloin toimitaan virkavastuulla ja toimintaa voidaan rakentaa suunnitelmallisesti, kestävästi ja varmistaa henkilökunnan erityisosaaminen vankilaympäristössä työskentelyyn. Perheosaston toiminnan järjestäminen viranomaistoimintana selkeyttää tilannetta ja

poistaa mm. tietosuojaan liittyviä pulmia. Perheosasto palvelun ostamiseen ulkopuoliselta taholta osin tai kokonaan liittyy riski, että palveluntuottaja vaihtuu kilpailutuksien yhteydessä ja toiminta ei pääse kunnolla vakiintumaan. Toimivien yhteistyökäytänteiden luominen, jotka ottavat huomioon sekä lapsen edun että vanhemman vankeuden vaativat kehittämistyötä useiden vuosien ajan. Perheosaston henkilökunnan on ymmärrettävä ja tunnettava vankeudesta johtuvat rajoitukset vankivanhemmalle ja muokattava toimintaansa niiden reunaehtojen sisään.

Esitetyn uuden valtion lastensuojelulaitoksesta ja sen yhteydessä toimivasta koulusta annettavan lain 15 §:n 4 momentin mukaan perheosaston henkilökunnan ilmoitusvelvollisuus Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehelle olisi, jos perheosastolle sijoitettu vanki vaarantaa oman tai muiden turvallisuuden tai ei pysty huolehtimaan itsestään tai lapsestaan. Ilmoitusvelvollisuutta tulisi laajentaa, koska perheosastolle sijoitetut vangit ovat velvollisia noudattamaan samoja sääntöjä (järjestysääntö, vankeuslaki jne.) kuin muutkin vangit, tulisi perheosaston henkilökunnalla olla velvollisuus ilmoittaa havaitsemistaan järjestysrikkomuksista Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehelle, jotta oikea aikainen puuttuminen on mahdollista.

Rikosseuraamuslaitoksen tehtäväksi jää asian selvittäminen ja mahdolliset kurinpidolliset seuraamukset. Ilmoitusvelvollisuuden laajentaminen on perusteltua, koska perheosaston henkilökunta vastaa vankien päivittäisistä toiminnoista ja osaston arjen sujumisesta ja vankila henkilökunnalla on merkittävästi pienempi rooli perheosaston päivittäisissä toiminnoissa.

Hallituksen esityksessä 3§:n 3 momentin mukaan Valtion lastensuojelulaitoksen johtaja ratkaisisi perheosastopalveluntuottajan. Koska kyse on palveluntuottajasta, joka toimii vankila-alueella, tulee Valtion lastensuojelulaitoksen johtajan kuulla Rikosseuraamuslaitosta valittaessa palveluntuottajaa. Rikosseuraamuslaitoksen tulee voida arvioida osaltaan palveluntuottajan soveltuvuus ja edellytykset toimia vankilaympäristössä. Jos palvelu hankitaan yksityiseltä palveluntuottajalta, on 6§:n 2 mom. mukaan Valtion lastensuojelulaitoksella velvollisuus ilmoittaa yksityisestä palveluntuottajasta tai sen vaihtumisesta hyvinvointialueille ja Helsingin kaupungille. Ilmoitusvelvollisuus tulee laajentaa koskemaan Rikosseuraamuslaitosta.

Laissa Valtion lastensuojelulaitoksesta ja sen yhteydessä toimivasta koulusta 5§:ssä on määritelty vankilan perheosaston tehtävät ja se, että Valtion lastensuojelulaitos vastaa vankilan perheosaston lastensuojelupalvelun tuottamisesta. Siinä ei oteta kantaa siihen, tuotetaanko lastensuojelupalvelu ympärivuorokautisena vai ei. Nykytilanteessa vankilan vastuulla on yöaikainen valvonta klo 22.00–07.00 välillä. Vastuunjakoa tulee selkeyttää nykyisestään ja määrittää riittävä yöaikainen palvelun/valvonnan taso. Vaikka lapset ovat avohuollon tukitoimena sijoitettuna ja siten vanhempiensa vastuulla, tulee Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä olla oikeus saada lapsesta ja vanhemmasta

riittävästi tietoa mahdollisia poikkeustilanteita varten esim. vankivanhemman äkillinen sairastuminen ja sairaalahoidon tarve, jolloin lapselle tarvitaan kiireellisesti toinen hoitaja, jos perheosaston henkilökunta ole vastuussa yöaikaisesta palvelusta.

Ulla Lehtinen

apulaisjohtaja